

Cuprins

<i>Prefață (George Neamtu)</i>	15
<i>Cristian Bocancea</i>	
PRINCIPII ALE ACȚIUNII ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ	17
Capitolul 1	
Formele cunoașterii umane și particularitățile lor metodologice	19
Capitolul 2	
Cunoaștere și acțiune în sfera socialului	27
Capitolul 3	
Specificul metodologiei asistenței sociale	31
Capitolul 4	
Marile strategii metodologice ale asistenței sociale	37
4.1. Modelul medical (casework)	37
4.2. Modelul intervenției	40
<i>Bibliografie</i>	43
<i>Dumitru Șim</i>	
ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI MINORITĂȚI	45
Capitolul 1	
Referințe sociologice asupra minorităților	47
1.1. Ce este grupul?	47
1.2. Ce sunt minoritățile?	51
1.3. Concluzii	56
Capitolul 2	
Factul discriminării și reacția cadrului juridic	57
2.1. Discriminarea și consecințele ei	57
2.2. Drepturile grupurilor minoritare	61

Capitolul 3	
Dirrecții metodologice în asistența socială a grupurilor minoritare	65
3.1. Scala de modulare a normalității	67
3.2. Fișa de potențial asistențial	74
3.3. Atribuțiile principale ale asistentului social în intervențiile centrate pe grup	79
<i>Bibliografie</i>	82
<i>Ioan Cămpeneanu</i>	
VICTIMIZAREA ȘI TEHNICILE SPECIFICE DE ASISTENȚĂ A VICTIMEI	85
Capitolul 1	
Problematika victimologiei	87
Capitolul 2	
Victima și principiile asistenței victimiare	92
Capitolul 3	
Caracteristicile victimelor din sistemul delinvențional	95
Capitolul 4	
Sentimentul de insecuritate și victimizarea	100
Capitolul 5	
Conduite de risc victimiar	104
Capitolul 6	
Rezolvarea situațiilor de criză. Ajutorul acordat victimelor	106
6.1. Tehnici de evitare a agresivității	106
6.2. Sprijinul de tip social	109
6.3. Victimele în tribunal	109
6.4. Rehabilitare și compensare	109
Capitolul 7	
Rolul Poliției și modalități de colaborare în asistența victimei	115
7.1. Remedii contra „ingrijorării”	117
7.2. Lupta contra fricii. Reducerea delinvenței	117
Capitolul 8	
Strategii pentru viitor	122
<i>Bibliografie</i>	126
<i>Gabriela Irimescu</i>	
VIOLENȚA ÎN FAMILIE ȘI METODOLOGIA INTERVENȚIEI	129
Capitolul 1	
Cadrul teoretic	131
1.1. Teorii și studii biologice	132
1.2. Teorii și studii psihologice și psihopatologice	133

1.3. Teoria sistemică	134
1.4. Teorii și studii sociale	136
1.5. Teorii și studii feministe	139
1.6. Concluzii	143

Capitolul 2

Forme ale violenței în familie	145
2.1. Violența asupra femeii	150
2.2. Violența asupra copiilor	155
2.3. Violența asupra bărbaților	160
2.4. Violența asupra bătrânilor	160

Capitolul 3

Specificul investigației și intervenției în cazurile de violență familială	163
3.1. Etapele studiului de caz	163
3.1.1. Semnalarea	164
3.1.2. Evaluarea cazurilor de violență familială	164
3.1.3. Strategii de intervenție	167
3.1.4. Monitorizarea și evaluarea intervenției	178
3.2. Modalități de prevenire a violenței în familie	179

<i>Bibliografie</i>	180
---------------------------	-----

Mircea Borș, Ioan Chitoșoă, Gheorghe Treptan

DELINCVENȚI ÎN DETENȚIE	183
--------------------------------------	------------

Capitolul 1

Control social și reacție represivă	185
1.1. Organizare socială și conflict social	185
1.2. Pedepsele și măsurile educative, forme ale reacției sociale represive	186
1.2.1. Pedepsele	186
1.2.2. Măsurile educative	188

Capitolul 2

Executarea sancțiunilor privative de libertate	190
2.1. Penitenciarul – loc al executării pedepsei privative de libertate	190
2.2. Tipuri de sisteme penitenciare	191
2.3. Sistemul penitenciar românesc	192
2.3.1. Scurt istoric al sistemului penitenciar din România	192
2.3.2. Prima organizare a închisorilor (1862)	195
2.3.3. Organizarea închisorilor prin Legea din 1874	197
2.3.4. Legea pentru organizarea penitenciarelor și institutelor de prevențiane	198
2.3.5. Penitenciarul Iași. Prezentare generală	201
2.3.6. Locul și rolul penitenciarului în sistemul organelor statului	203
2.3.7. Principiile executării pedepsei cu închisoarea	204
2.4. Administrația penitenciară în România	205
2.4.1. Aspecte generale	205

2.4.2. Organizarea funcțională a administrației centrale penitenciare	206
2.4.3. Personalul administrației penitenciare	209
2.5. Organizarea, funcționarea și controlul unor administrații penitenciare din Europa	210
2.5.1. Considerații generale	210
2.5.2. Ministerul responsabil de sistemul penitenciar	210
2.5.3. Structura organizațională. Administrarea penitenciarelor	211
2.5.4. Tipul, mărimea și numărul instituțiilor penale	214
2.5.5. Organisme din afara sistemului penitenciar responsabile cu inspecția și monitorizarea activităților desfășurate în instituții penale	215
2.5.6. Dreptul deținuților de a contesta măsurile luate de administrație	217
2.5.7. Activități și programe organizate în instituțiile penale	218
2.5.8. Dreptul la vizite, pachete și învoiri	221
2.5.9. Liberarea condiționată și/sau sub supraveghere	226
2.5.10. Legături cu alte organizații și servicii	228
2.6. Regim și tratament penitenciar	230
2.6.1. Regimul penitenciar	230
2.6.2. Tratamentul penitenciar	232
2.6.3. Regimuri speciale de executare a pedepselor	233
2.6.4. Primirea condamnaților. Dosarul pentru penitenciar	236
2.7. Drepturile și obligațiile deținuților	237
2.7.1. Drepturile condamnaților	237
2.7.2. Obligațiile condamnaților	239
2.7.3. Acțiuni sau activități interzise	240
2.7.4. Măsuri disciplinare	241

*Mircea Bory, Victor Manole, Constantin Onatu, Manuela Pătrașcu,
Pavel Amocș, Gabriel Crumpei, Mihaela Agheorghiesei, Irina Grosu*

ASISTAREA PERSOANELOR AFLATE ÎN DETENȚIE	243
--	-----

Capitolul 1

Sprrijinirea deținuților prin implicarea lor în activități practice	245
1.1. Considerații generale	245
1.2. Programe derulate cu deținuții în Penitenciarul Iași	247
1.3. Activitățile productive desfășurate în sistemul penitenciar și în Penitenciarul Iași	251
1.4. Inițiativa de reintegrare prin muncă a fiștilor deținuți	254
1.5. Art-terapia – metoda de terapie ocupațională	256

Capitolul 2

Activitățile instructiv-educative și rolul lor în susținerea persoanelor condamnate	261
2.1. Educația prin instruire școlară în penitenciar (prezentare de ansamblu a activității Școlii generale nr. 41, Iași)	261
2.2. Educația prin influență a minorilor delincvenți. Studiu de caz – Târgu-Ocna	262
2.2.1. Argument	262

2.2.2. Elementul de nouitate	263
2.2.3. Finalități estimate	265
2.3. Rolul asistenței religioase în penitenciar	266
2.4. Parteneriat social pentru schimbarea deținuților	267
Capitolul 3	
Parteneriate comunitare	270
3.1. Colaborarea Penitenciarului de Maximă Siguranță Iași cu societatea civilă în vederea sprijinirii persoanelor condamnate pentru reintegrarea în comunitate	270
3.2. Inspecția civilă a instituțiilor de custodiere	272
3.3. Centru de servicii sociale integrate pentru persoanele care se eliberează din Penitenciarul Iași	275
Capitolul 4	
Detenția, un alt tip de normalitate ?	278
4.1. Tulburările factice în detenție	278
4.1.1. Definiție și clasificare	278
4.1.2. Tabloul clinic al bolnavului cu tulburări factice în detenție	279
4.1.3. Concluzii privind bonavii cu tulburări factice în detenție	281
4.2. Percepția deținuților asupra condițiilor de viață din Penitenciarul Iași	282
4.3. Sondaj de opinie privind rolul activităților cultural-educative desfășurate în Penitenciarul Iași	287
4.4. În loc de concluzii	289
Bibliografie	293

Ioan Durnescu

PROBAȚIUNEA ȘI METODELE SALE DE LUCRU CU INFRACTORII	295
---	------------

Capitolul 1

Probațiunea în România. Concept. Evoluție istorică	297
1.1. Concept	297
1.2. Evoluția istorică	298
1.3. Probațiunea în România	301
1.3.1. Baza legislativă	304
1.3.2. Organizarea serviciilor de reintegrare socială și supraveghere	308
1.3.3. Activitatea de reintegrare socială și supraveghere cu persoanele învinuite, inculpate și condamnate	311

Capitolul 2

Principii de practică eficientă în domeniul reintegrării sociale și supravegherii	319
--	------------

Capitolul 3

Metode și tehnici de lucru cu infractorii	321
3.1. Paradigma cognitiv-comportamentalistă	321
3.2. Evaluarea inițială	325

3.3. Activitatea de reintegrare socială și supraveghere la nivel individual	340
3.3.1. Interviu	340
3.3.2. Consilieria	343
3.3.3. Interviu motivațional	344
3.3.4. Lucrul cu grupul	346
Anexe	354
Anexa 1. Inventarul de probleme	354
Anexa 2. Istoria locuirii	357
Anexa 3. Posibile locuințe	357
Anexa 4. Costurile corespunzătoare fiecărei variante de locuință	358
Anexa 5. Competențe practice	359
Anexa 6. A fi jomier	359
Anexa 7. Lista locurilor de muncă	360
Anexa 8. Interesele mele	361
Anexa 9. Așteptările mele	362
Anexa 10. Plan de acțiune	363
Anexa 11. Cum mi-am pierdut locul de muncă	363
Anexa 12. Chestionar de evaluare a abilităților sociale	364
Anexa 13. Wood Inventory (Inventarul Wood)	365
Anexa 14. Consumul de alcool și infracțiunea	366
Anexa 15. Consumul meu de alcool	366
Anexa 16. Scala Rosenberg	367
Anexa 17. Condamnările mele	368
Anexa 18. 4H-W (Who, Where, When, What, How)	368
Anexa 19. Ce am pierdut și ce am câștigat din comiterea faptei?	369
Anexa 20. Tehnica ABC (Antecedents, Behavior, Consequences)	369
Anexa 21. Inventarul de evaluare a psihizei	369
<i>Bibliografie</i>	371

George Neunțu

PROBLEME DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ÎN TOXICOMANIE	375
---	------------

Capitolul 1

Introducere	377
1.1. Categoriile de toxicomanii	378
1.2. Tipologia drogurilor	380
1.3. Construirea carierei toxicomane	383

Capitolul 2

Probleme generale ale toxicomaniei	387
2.1. Terminologie	387
2.2. Caracteristicile toxicomaniei	391
2.3. Modele explicative	394

Capitolul 3	
Probleme specifice alcoolismului	397
3.1. Elemente de istoric	397
3.2. Terminologie	398
3.3. Cauzele consumului de alcool	402
3.4. Tipuri de alcoolism	410
3.5. Efectele consumului și abuzului de alcool	415
3.6. Criterii diagnostice	419
Capitolul 4	
Caracteristicile intervenției în toxicomanie	424
<i>Bibliografie</i>	432
<i>Bibliografie generală</i>	435
<i>Index tematic</i>	441

Capitolul 3

Specificul metodologiei asistenței sociale

Multă vreme, asistența socială a fost privită doar ca o practică oarecare, lipsită de fundamentul științific și de baza metodologică ce caracterizează disciplinele academice consacrate. În măsura în care, în prezent, i se recunoaște asistenței sociale o „demonstrare științifică” în arealul disciplinelor socioumane, trebuie să se accepte și faptul că, în afara mixajului de teorii provenind din științele sociale clasice și, în plus, față de „împrumuturile” metodologice pe care le face în mod necesar, asistența socială posedă un corp metodologic propriu. Nu este vorba aici despre pretenția desuetă de a defini o disciplină prin obiect de studiu propriu, concepte și metode specifice, întrucât asistența socială recunoaște deschis că se bazează pe achizițiile teoretice și pe instrumentarul de cercetare provenind din sociologie, antropologie, psihologie etc. ; problema care se pune este mai curând aceea de a identifica *modelele și strategiile* cunoașterii și intervenției, de a surprinde modalitățile în care asistența socială asimilează metode „clasice” de genul observației, documentării, interviului etc.

Pentru a contura însă sfera metodologiei asistențiale, este necesar să precizăm mai întâi ce se înțelege prin metodologie în general. Așa cum sublinia Petru Iluț în lucrarea sa *Abordarea calitativă a socioumanului* (1997), toate aspectele vieții cotidiene (de la problemele sentimentale la cele profesionale, de la elementele vieții private la economia și politica națională și internațională) sunt asiduu dezbătute în toate mediile sociale, din această dezbateri rezultând explicații, predicții sau chiar concepții globale despre lume. „Născută din praxisul sociocultural mai larg – în cadrul căruia intră și cultura generală acumulată prin școală, dar a cărei substanță principală e dată de practica rutinieră –, funcționează ceea ce se numește cunoașterea la nivelul conștiinței comune, al simțului comun, al bunului-simț, adică sistemul de credințe, reprezentări, cunoștințe – descrieri, explicații și interpretări – obținute în mod spontan, fără o cercetare sistematică și după metode științifice, ci pe baza activităților contextelor obișnuite (loc de muncă, familie, cerc de prieteni, organizații politice sau de altă factură etc.)” (Iluț, 1997, p. 9). *Cunoașterea comună* nu operează exclusiv în domeniul socioumanului, ci acoperă deopotrivă sfera tehnicii, a economiei, a naturii etc. Totuși, în domeniul sociouman constatăm cea mai mică distanță și cele mai puternice interferențe între cunoașterea pe care ne-o procură simțul

comun și cea profundă sub cupola științei. Acest fapt se datorează, pe de o parte, stadiului actual de dezvoltare la care se află științele sociale (cum am mai spus, spre deosebire de științele „pozitive” de genul fizicii, chimiei sau biologiei, sociologia, psihologia și disciplinele înrudite cu ele nu pot produce cunoștințe „exacte” și nu pot formula predicții imbatabile), iar, pe de altă parte, consistenței domeniului social, unde avem de-a face, propriu-zis, cu o cunoaștere de sine a omului (dacă între constructorul unei colibe și inginerul care proiectează un „zgârie-nori” este o deosebire imensă în privința competenței științifice și tehnice, nu același lucru se poate afirma atunci când comparăm o mamă, care își crește copilul așa cum îi dictează ei conștiința și experiența, cu un puericultor).

În domeniul socioumanului, cunoașterea comună are, potrivit lui Petru Iluț, o sumă de virtuți care o fac deosebit de utilă și uneori chiar suficientă în contextele praxisului cotidian. Astfel, ea este *ontic direct accesibilă* oamenilor obișnuiți, are *caracteristica familiarității*, a *complexității*, *flexibilității* și *subtilității*; mai mult, majoritatea teoriilor și explicațiilor din științele sociale își află corespondența în cunoașterea comună. Cu toate acestea, trebuie remarcate și limitele sau chiar erorile simțului comun în materie de înțelegere și explicare a realităților socioumane: *subiectivitatea*, *particularismul*, *imprecizia* și *prevalența aparenței* (în dauna esenței) sunt tot atâtea obstacole în calea unei cunoașteri de calitate. De aceea, pe fondul pozitivismului secolului al XIX-lea, așa-numitele științe ale spiritului au încercat să se desprindă deopotrivă de metafizică și de cunoașterea comună, pentru a dobândi un plus de obiectivitate și de exactitate.

Dominiul privilegiat al „reformei pozitivistice” l-a constituit corpul metodelor și tehnicilor de cercetare. Numai prin rafinarea acestora puteau științele socioumane să ajungă la o mai bună întemeiere a teoriilor, la explicații și predicții care să genereze, la rândul lor, soluții practice în gestionarea socioumanului. În felul acesta s-a constituit metodologia științelor socioumane.

Dincolo de tentațiile pozitivismului (care îi determină pe sociologi să trateze realitățile cercetate ca și cum ar fi obiecte fizice), științele socioumane au trebuit să (re)afirmă, în construcția metodologiei, de specificul obiectului lor de cercetare, căci, după cum afirma Jean-Louis Loubet del Bayle (1986, p. 13), „omul nu se studiază chiar în aceeași manieră ca un obiect fizic, o plantă sau un animal”. Apoi, printre științele umane, unele îl cercetează pe om sub aspect fizic (așa cum face anatomia), altele sub unghiul psihismului individual (psihologia), iar altele sub unghiul relațiilor pe care individul le dezvoltă în mediul său social (sociologia, psihologia socială, pedagogia etc.). Fiecare dintre respectivele discipline va face apel în mod diferențiat la metodele și tehnicile de investigație care constituie arsenalul metodologic al socioumanului. Mai mult chiar, fiecare cercetare se va dori adesea nu numai o teorie nouă, ci și o metodă inedită sau cel puțin o expresie originală a unei metode deja știute. Dar ce este *metoda*? Prin ce diferă metoda de *tehnică*, de *procedeu* sau de *instrument* în câmpul cercetării?

Termenul *metodă* este frecvent utilizat fără prea multe precauții semantice, trimițând la modalități, etape și niveluri diferite de profunzime ale cercetării. Totuși,

este posibilă și necesară o definiție a sa mai riguroasă. Astfel, prima distincție vizează formele de singular și plural ale termenului. *Metoda* (la singular) desemnează *calea urmată de rațiunea umană pentru a ajunge la cunoașterea sau la demonstrarea unui adevăr*. Altfel spus, metoda reprezintă un ansamblu de operațiuni intelectuale ce permit analizarea, înțelegerea și explicarea unei realități studiate. În acest sens se vorbește, spre exemplu, despre metoda experimentală în științele naturii, despre metoda deductivă și despre cea inductivă în filosofie etc. În *Lexique des sciences sociales*, Madeleine Grawitz definește metoda ca „un ansamblu de reguli sau de procedee destinate atingerii, în cele mai bune condiții (de timp, de efort și de cheltuieli), a unui obiectiv cum ar fi: adevărul, experiența, verificarea, învățarea etc. În sens filosofic, metoda desemnează ansamblul operațiilor intelectuale prin care o disciplină caută să atingă o anumită finalitate, să descopere sau să probeze un adevăr” (Grawitz, 1991, p. 265). *Metodele* (la plural) sunt, așadar, *căile generale alternative pe care le parcurge subiectul cunoscător în încercarea de a înțelege și a explica realitatea, indiferent de conținutul particular al respectivei realități*. Totodată, metodele mai desemnează și *strategiile specifice unor științe sau unor domenii de cunoaștere*. Se vorbește în sociologie, spre exemplu, despre metode ca: observația, ancheta, experimentul, analiza documentelor, interviul etc. Spre deosebire de metode, *„tehnicele sunt niște maniere particulare de cunoaștere și acțiune, ce pun în joc elemente practice, concrete, adaptate unui scop precis și definit (...)*. Tehnicile apar deci ca niște instrumente de cercetare puse la lucru în funcție de o strategie generală definită prin metodă” (Loubet del Bayle, 1986, p. 22). Unii autori procedează la distincții și mai accentuate, arătând că tehnica nu trebuie confundată cu procedeul și nici cu instrumentul de cercetare. Astfel, tehnica se definește ca un ansamblu de prescripții metodologice (reguli, procedee) pentru o acțiune eficientă; *procedeul* este o manieră de acțiune, de utilizare a *instrumentelor de cercetare*, care nu sunt altceva decât unelte materiale. Pentru a susține o astfel de distincție ordonatoare, Septimiu Chelcea dă ca exemplu raportul dintre ancheta sociologică (privită ca metodă), chestionarul (privit ca una dintre tehnicile posibile prin care se realizează ancheta), procedeul autoadministrării și formularul de chestionar tipărit (care nu e altceva decât un obiect material, o unealtă) (Chelcea, 1995, pp. 54-55). O distincție asemănătoare putem găsi și în lucrarea *Ancheta sociologică și sondajul de opinie* (1997), în care Traian Rotariu și Petru Iluț afirmă că termenii de *metodă*, *tehnică* și *instrument* se află într-o înșiruire ce merge de la general spre particular: „Metoda este o modalitate generală, strategică (din punctul de vedere al mijloacelor de cercetare, și nu al teoriei) de abordare a realității. Tehnicile sunt formele concrete pe care le îmbracă metodele, fiind deci posibil ca una și aceeași metodă să se realizeze cu ajutorul unor tehnici diferite (...). În fine, instrumentul este un mijloc, ce poate îmbrăca o formă mai mult sau mai puțin materială, cu ajutorul căruia se realizează «captarea» informației științifice, e cel care se interpune între cercetător și realitatea studiată”.

O dată operate aceste precizări conceptuale, putem să răspundem la întrebarea: ce este metodologia? În sensul cel mai general, *metodologia se definește ca o ramură a logicii care studiază principiile și demersurile investigației științifice, precum și metodele sale*. Etimologic, ar fi vorba despre o „știință a metodelor”.

În domeniul socioumanului, metodologia este definită ca o analiză sistematică a metodelor și tehnicilor pe baza cărora se realizează o cercetare teoretică sau aplicativă. După cum arată Lazăr Vlăsceanu, elementele componente ale metodologiei cercetării sociale sunt următoarele: „a) *enunțurile teoretice* fundamentale admise ca referințe pentru structura paradigmatică a unei teorii și convertite în principii metodologice de orientare a abordării realității sociale; b) metodele și tehnicile de *calegere* a datelor empirice (observația, experimentul, ancheta etc.); c) tehnicile și procedeele de prelucrare a datelor și informațiilor empirice, de ordonare și corelare a acestora pentru fundamentarea deciziilor privitoare la semnificațiile lor teoretice; d) procedeele de *analiză, interpretare și construcție sau reconstrucție teoretică* pe baza datelor empirice în vederea elaborării de descrieri, tipologii, explicații și predicții teoretice” (Zamfir, Vlăsceanu, 1993, p. 354). Din această compoziție, rezultă că metodologia nu este pur și simplu o colecție de metode și tehnici de abordare cantitativă sau/și calitativă a socialului; nu este un „inventar” de tehnici, fie ele și integrate strategic. Anunci când utilizăm o metodă de investigație, pornim de fapt de la o supoziție teoretică (teorie de referință) care condiționează demersul cercetării. Unii sociologi afirmă că teoria este scopul și, în același timp, premisa cercetării, în vreme ce metodologia este sistemul de norme, metode, tehnici, procedee și instrumente prin intermediul cărora o teorie este testată și dezvoltată empiric. O astfel de distincție, deși limuritoare, nu este perfect valabilă, căci teoria și metodologia nu sunt elemente net separate în cadrul științei (nici logic, nici cronologic), ci, dimpotrivă, ele se susțin și se condiționează reciproc; în ansamblul științei, teoria nu se prezintă doar ca premisă și scop, după cum metodologia nu are doar funcții instrumentale.

Cele mai multe lucrări în domeniul metodologiei cercetării sociale insistă totuși asupra componentei normativ-tehnice, oferind clasificări și descrieri ale metodelor de investigare a universalului empiric. Spre exemplu, francezul J.-L. Loubet del Bayle prezintă, în volumul său *Introducere în metodele științelor sociale*, două mari categorii: metodele aflate sub cupola observației (interviul, sondajul de opinie, testele și scalele de atitudine, observația propriu-zisă aplicată din exteriorul sau din interiorul grupurilor și observația documentară) și cele circumscrise „sistemizării” (descrierea, clasificarea, experimentul, analiza comparată și teoretizarea). R. Ghiglione și B. Matalon, în lucrarea *Anchetele sociologice. Teorii și practică* (1992), consideră că există patru metode în științele sociale: observația, ancheta, experimentul și analiza „urmelor” (adică documentarea, analiza documentelor statistice și analiza urmelor materiale). Profesorul ieșean Vasile Miftode concepe următoarea „ierarhie” a tehnicilor de investigație: a) tehnici principale, vizând cunoașterea „existenței sociale”: observația de teren, documentarea „faptică” și experimentul social; b) tehnici secundare, vizând faptele de conștiință sau percepțiile subiective ale realității trăite de către actorii sociali: interviul, chestionarul, testele și scalele de măsurare a atitudinilor; c) tehnici de sinteză: monografia și tehnica (metoda) zonală (Miftode, 1995, p. 48). Sociologii clujeni Rotariu și Iluț rețin cinci metode fundamentale: experimentul, observația (propriu-zisă), analiza documentelor, interviul și ancheta. Ultimele patru sunt considerate variante ale observației, așa încât s-ar putea spune că în cercetarea socioumanului avem de-a face doar cu două metode: experimentul și

observația. Lazăr Vlăsceanu enumeră patru metode principale de culegere a datelor empirice: ancheta socială, analiza documentelor sociale, observația și experimentul. Fiecărei metode îi corespunde câte un set de „tehnici aplicative”, adică de operații speciale de identificare, colectare și prelucrare a datelor empirice.

Utilizarea metodelor și tehnicilor într-o cercetare oarecare depinde, pe de o parte, de specificul obiectului de studiu, iar pe de altă parte, de supozițiile teoretice de la care pornește cercetătorul în tratarea obiectului investigat. Astfel, dacă se pleacă de la premisa pozitivistă că realitatea socială este un obiect sau un lucru ce trebuie tratat adoma obiectelor naturale, metodele privilegiate vor fi, desigur, observația, documentarea și experimentul; dacă se consideră că lumea omului este în primul rând un fapt subiectiv, un complex de trăiri și relații afective, ce nu pot fi explicate pe baza unor scheme deterministe mecanice, metodele și tehnicile de cercetare adecvate vor fi interviul, scalele de atitudini, povestirea autobiografică, ancheta prin chestionar etc.

După prezentarea sumară a conținutului metodologiei cercetării în domeniul socioumanului, putem să evaluăm conținutul metodologiei asistențiale și să decidem dacă există, într-adevăr, o metodologie a intervenției. Pentru aceasta, reamintim relația existentă între teoriile sociologice și psihologice, pe de o parte, și fondul teoretic al asistenței sociale, pe de altă parte, precum și relația dintre cunoașterea și intervenția socială, construită sub semnul conceptului de *cercetare-acțiune*.

Dacă asistența socială are o metodologie specifică, atunci trebuie să-i putem identifica următoarele elemente: teoriile de referință (respectiv marile modele sau strategii); metodele și tehnicile de cunoaștere și intervenție; procedeele de evaluare a realității empirice și de reconstrucție teoretică a acesteia, precum și de evaluare a gradului de eficiență a demersului asistențial. Cu alte cuvinte, metodologia asistenței trebuie să dovedească faptul că include deopotrivă o dimensiune teoretică, una normativă și alta de sinteză între teoretic și empiric (dimensiune care este în același timp autoreflexivă sau autoevaluativă).

Potrivit Cristinei De Robertis, asistența socială poate fi examinată din mai multe perspective. Una dintre ele se referă la asistență în termeni de „acte profesionale” (interviarea clientului, vizita la domiciliu, constituirea dosarelor clienților, inițierea demersurilor de ajutorare etc.); alta tratează asistența în termeni de rol și de funcție (rolul de informare, de ajutorare, de punere în relație, de mediere etc.). Există însă și o perspectivă metodologică ce depășește analizele centrate pe acte, roluri și funcții, încercând să le coreleze și să le sistematizeze, dintr-un unghi al logicii cunoașterii și acțiunii. Așa cum afirmă autoarea evocată mai sus, „metodologia este partea unei științe care studiază metodele la care recurge aceasta; și, chiar dacă vom considera asistența socială mai mult o artă decât o știință, termenul de metodologie îl vom utiliza, totuși, cu respectivul înțeles. Metodologia ne permite, astfel, să distingem și să studiem «manierele de acțiune» în asistența socială, modul de a proceda potrivit unei ordini anume și urmând anumite principii” (De Robertis, 1995, p. 79).

În literatura asistențială americană, metodologia este privită mai puțin ca un complex de teorii și principii ce structurează, după criterii logice și epistemologice, modalitățile de intervenție, și mai mult ca o colecție de metode și tehnici cu relevanță

practică. Astfel, metodele asistenței sociale desemnează tipuri specifice de intervenție, a căror eficacitate a fost deja probată de o întreagă tradiție practică. „Activitățile asistențiale care au fost identificate ca metode includ: *social casework*, *social group work*, *community organization*, *administration in social work*, *research*, *policy și planning*” (Barker, 1987, p. 98). Prin *social casework* este desemnată acea orientare sau acel tip de practică utilizată de asistentul social în sprijinirea preponderent psihologică (dar și relațională, educațională, economică etc.) a unui individ sau a unei familii. *Social group work* este orientarea și metoda ce constă în ajutorarea unui grup de persoane constituit pe criteriul comunității de interese sau al confruntării cu aceeași problemă (problema nemaifiind una psihologică, emoțională, ci vizând mai degrabă dezvoltarea abilităților de comunicare și integrare, promovarea unui nou sistem de valori ale vieții comunitare, reorientarea energiilor grupului spre scopuri pozitive, limitarea comportamentelor deviate etc.). *Community organization* este metoda de ajutorare a indivizilor, grupurilor și comunităților care locuiesc în aceeași arie geografică sau care se confruntă cu aceleași probleme, pentru a ajunge la sintetizarea scopurilor și intereselor comune, precum și la punerea în practică a unor planuri menite să conducă la îndeplinirea scopurilor în cauză. Celelalte „metode” se referă la managementul asistenței sociale, la cercetarea în domeniu, la politicile sociale și la proiectarea activităților asistențiale pe termen lung.

Din această enumerare, precum și din examinarea diverselor lucrări științifice în domeniu care anunță tratarea unor probleme de metodologie¹, rezultă că asistența socială se află într-un stadiu în care preocuparea fundamentală vizează dimensiunea tehnic-normativă. Practicile asistențiale care și-au dovedit eficacitatea într-un context determinat sunt prezentate adesea ca „metode” cu valabilitate generală. Asistenții sociali au tendința de a căuta „rețete” de intervenție, moduri de a acționa, preocupându-se mai puțin (sau chiar deloc) de cadrele generale teoretico-epistemologice ale muncii lor. În acest sens, De Robertis remarcă faptul că „profesiile asistențiale în Franța [și nu numai – n.n.] se limitează la a sistematiza propria lor experiență practică, prin utilizarea aproape exclusivă a demersului pragmatic, selectând ceea ce «merge», pentru a distinge de ceea ce nu dă rezultatele scontate” (De Robertis, 1995, p. 77).

Dincolo de această exagerare a „instrumentalului” și de relativa confuzie a conceptelor de *metodă* și *metodologie*, trebuie să remarcăm totuși unele încercări de construcție a metodologiei în sensul adevărat al termenului, mai ales în literatura asistențială recentă de limbă franceză. Aceste încercări constau în recuperarea dimensiunilor teoretice și epistemologice ale practicii asistențiale, în creionarea unei logici generale a intervenției și în identificarea marilor modele sau strategii metodologice ale asistenței sociale.

1. Vezi, spre exemplu, lucrările: Veronica Coulibed, *Practica asistenței sociale*, Editura Alternative, București, 1993; Pascale Destrumaux-Zagrodnicki, *Manuel pratique en travail social. Des méthodes pour être efficace*, Gaëtan Morin, Paris, 1998; Marie-France Freynet, *Les médiations du travail social*, Chronique Sociale, Lyon, 1995; Louise C. Johnson, *Social Work Practice*, Allyn & Bacon, Boston, 1983; Florica Mănușu, Viorela Epureanu, *Asistența socială în România*, Editura ALL, București, 1996; Cristina De Robertis, Henri Pascal, *L'intervention collective en travail social*, Bayard, Paris, 1987 etc.